

TÓTH LÁSZLÓ „A TEHETSÉGGONDOZÁS ÉS KUTATÁS TÖRTÉNETE” CÍMŰ KÖNYVE (RECENZÍÓ)

Szerző:

Magyar Ágoston (Drs)
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Szerző e-mail címe:

magyaragoston@gmail.com

Lektorok:

Mező Katalin (PhD)
Debreceni Egyetem

Mező Ferenc (PhD)
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

és további két anonim lektor...

Magyar Ágoston (2022): Tóth László „A tehetséggondozás és -kutatás története” című könyve (Recenzió). *OxIPO – interdiszciplináris tudományos folyóirat*, 2022/3. 87-92. DOI 10.35405/OXIPO.2022.3.87

A recenzió alapjául szolgáló mű bibliográfiája:

Tóth László (2013): *A tehetséggondozás és kutatás története*. Didakt Kiadó, Debrecen. 176 oldal ISBN 978 615 5212 08 6

Kulcsszavak: zaklatás, gyermek

Diszciplína: pszichológia, pedagógia

Bibliography of the subject of this recension:

Tóth László (2013): *A tehetséggondozás és kutatás története*. Debrecen (HU): Didakt Kiadó. 176 pp. ISBN 978 615 5212 08 6

Keywords: bullying, child

Disciplines: psychology, pedagogy

Dr. Tóth László „A tehetséggondozás és -kutatás története” című könyve nemcsak a tehetséggondozás, hanem azoknak a kutatásoknak a történetét is magában foglalja, melyek a tehetséggondozás és a tehetségfejlesztés világát jellemzik.

A könyv felépítése: a könyv tartalmi része 170 oldal, mely 9 nagyobb fejezetet foglal magában (az előszót és a felhasznált irodalom részt nem számítva). A könyv felépítését tekintve, a fejezetek a tehetséggondozás történetét időrendi sorrendben követik, ez a témát tekintve logikus is, és ad egy ívet a kötetnek.

A könyv fejezeteinek bemutatása:

Tehetséggondozás a régmúltban

A könyv első fejezete a tehetséggondozás történetét és annak kialakulását kutatja. A kronológiai kialakulása mellett területenként is különválasztja a téma bemutatását. Érdekes tény, hogy a tehetséggondozás kialakulásának bölcsője az ókori Kína volt. A kor „csodagyerekei” és olykor a családjuk is hivatalosak voltak a császári udvarba, magasabb szintű képzésbe kerülhettek és a társadalomban is magasabb rangot képviselhetek. Érdekesség még az is, hogy ezek tehetséges gyerekek ösztöndíjban is részesültek, ami minden valószínűség szerint szintén egyedi volt az egész világon abban az időben. Az ókori Kína után szerepel még a könyvben Görögország, Olaszország, Törökország, Amerika is. Így átfogó képet kaphatunk arról, hogy a világban, a kor felfogása

szerint milyen szempontok határozták meg a tehetséget, illetve ennek változását is helyenként nyomon követhetjük.

A tehetség tudományos kutatásának kezdetei a XIX. században

A második fejezet a címéhez hűen kronológiailag szép íven, tovább követi nyomon a tehetség fogalmának tudományos megközelítését a XIX. században. Sir Francis Galton a tehetséget (tévesen) a genetikai öröklődéshez kötötte. Galton révén esik szó az eugenika fogalmáról is, mely az emberi populáció növekedését az arra érdemeseknek kívánta biztosítani, így biztosítva a tökéletes genetika fenntartását és a többi mellőzését. A természetes szelekciót kiegészíteni gondolja a mesterséges szelekcióval. A tizenkilencedik század második felében az eugenika kiegészül a szociáldarwinizmussal. A nézet szélsőségesse vált. Csak az erősek, kiválóak, tehetségesek maradhatnak életben, az értelmi fogyatékosok, epilepsziások, alkoholistákat ki kell szelektálni a társadalomból. Érdekesség, hogy a II. világháború után Németország radikális szemléletbeli fordulatot vett a náci eszméktől és előbb a fogyatékosok, később a tehetségesek támogatását kezdték el szorgalmazni. Véleményem szerint Németországban a mai napig él a görcsös elfogadás szemlélete, ami néha túlzó, néha pedig csak látszatként hat.

A korábbi nézettel szemben, hogy a tehetség a tökéletességgel áll párban,

Cesare Lombroso és követőinek érdekes gondolata az volt, hogy az őrültség és a tehetség kéz a kézben járnak.

A tehetség mint intellektuális képesség

A fejezet az intelligenciavizsgálatok kialakulásának történetét írja le időrendi sorrendben. A kezdeti erősen megkérdőjelezhető vizsgálati módszerektől eljutunk odáig, hogy az intelligencia vizsgálatát, és azok elfogultságát a mai napig rengeteg vita övezi. A fejezet végigkíséri a különböző intelligenciatesztek megalkotóinak névsorát és a tesztek felépítését, ameddig el nem jutunk a mai napig használt tesztekig. Végül Piaget elméletéből kiindulva és a köznapi megfigyelésekre alapozva megkapjuk, hogy a tehetség és az intelligencia külön kezelendő területek.

A tehetségfejlesztési mozgalom története

az Egyesült Államokban

Lewis Terman elsőként rombolta le a mítoszt, mely szerint a tehetség biológiailag öröklődik, valamint társadalmilag magasabb rendű személyekhez köthető. Ő világított rá arra a tényre is, hogy az oktatás mennyire nem foglalkozik a tehetséges tanulókkal. Első hullámban képzési programot indított tehetséges tanulók számára (eleinte mérsékelt sikerrel). A második hullám a világűr meghódításához köthető. A Szputnyik-1 műhold felküldése sokként érte az Egyesült Államokat és elkezdtek nagyobb hangsúlyt fektetni a minőségi oktatásra. Innentől datálható Amerikában

a tehetséges tanulókkal való nagyobb fokú törődés, ami már az Oktatási Törvényekben is megjelenik. A Marland-jelentés a tehetség pontos meghatározására íródott. Ez alapján született a Speciális Programok Törvénye, melynek egyik cikkelye a tehetségesekre vonatkozik. Elkülönítettek 2,56 millió dollárt a tehetséges tanulók támogatására, ami azért érdekes, mert 2,56 millió tehetséges tanulót tartottak számon ekkor az országban. Innen indulva a történeti áttekintésen túl, hogy hogyan nőtt a tehetség iránti érdeklődés és a velük foglalkozó intézményesített rendszer, eljutunk a mai kor tehetséges tanulók oktatásának problémáig. Rájövünk, hogy még mindig nehéz meghatározni, hogy mi is a tehetség, illetve hogyan viszonyuljon hozzá az oktatási rendszer. Leginkább – tévesen – tanulmányi eredményhez kötik, illetve figyelmen kívül hagyják a többszörös tehetség jelenségét. A végső megállapítás pedig azt is megkérdőjelezi, hogy van-e egyáltalán átfogó szövetségi politika a tehetséges tanulók ellátására. A válasz, hogy van, csak rossz, amiben a gyengén teljesítők felzárkóztatása nagyobb hangsúlyt kap, mint a tehetséggondozás.

A tehetséggondozás története más országokban

Ebben a fejezetben négy ország tehetséggondozásának története olvasható, melyek egymástól földrajzilag, történetileg és társadalmilag is jól elkülönülnek.

Németországban például a ma már ismeretes módszertani hibáktól hemzsegő ké-

pességvizsgálatok után, jött a nemzeti szocializmus tudatos ferdítése. A tehetség a testi fejlettségben, illetve a népnemzeti tudatban és leginkább a párthű, vezérben hívő jellemben volt mérhető. Ebből Németország nagyon nehezen állt fel. Szerintem pont ez a „sokk” volt az, ami miatt nagy energiákat fektettek később a tehetséggondozásra, és annak finanszírozására. Sok kritika ellenére egy jól működő, több oldalról finanszírozott hálózatot építettek ki.

Izraelben az 1950-es, 1960-as években a diákok egyenlő teljesítményének elérése volt a cél. A két évtizedben mégis kétféle gondolkodásmód útján kívánták elérni ugyanazt a célt. Az egyik, hogy egyenlő bánásmód hatására érhetik el a kívánt célt, a másik, hogy differenciált bánásmód vezethet az egyenlő teljesítmény felé. Mára azon túl, hogy a tehetséges tanulók kiválasztása itt is intelligenciatesztekkel történik, abban különböznek, hogy a tehetséges gyerekeknek úgy biztosítanak külön ellátást, hogy hetente egyszer tehetségfejlesztő központokban tanulnak. Ez a pull-out rendszerű oktatás. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a hátrányos helyzetű tehetséges gyermekek támogatására is nagy hangsúly kerül.

Dél-Afrikában 1910-től egy álságos, a fehérek érdekeit szolgáló oktatási rendszer épült ki. 1940-után kezdtek csak el foglalkozni a tehetség fogalmával. A kezdeti kutatások után elkezdődött 1969 körül a tehetséges tanulók fejlesztésének megszervezése. Innentől kezdve rohamosan jelen-

tek meg a tehetségfejlesztő központok és a külön tantervek a tehetséges tanulók ellátására. Egy 1987-es konferenciát követően megszűntek a külön fehéreknek és külön feketéknek fenntartott iskolák. A vegyes összetétel miatt a tehetséggondozás programja is változtatásra szorul, mely a mai napig átszervezés alatt van.

Mauritiuson 2001 előtt a középiskolai felvételinél nemzetiség szerint rangsorolták a felvételizőket, 2001-től teljesítmény alapján. A tehetséges tanulók külön osztályba járnak és külön, gyorsított tanmenetet követnek. Később ez a rendszer megszűnt a mai rendszer pedig nem ismert.

A kreativitás és kutatása

A könyv egyik legnagyobb erőssége, hogy mindenhol időrendben halad. Így került a kreativitás témaköre a kötet utolsó harmadába, mivel eddig a kutatók a tehetséget az intelligenciával kötötték össze és, csak a XX. század második felétől kezdték hozzárendelni plusz komponensként a kreativitást. Elkezdtek kutatni a kreativitás, mint divergens gondolkodás területét, és hozzá létrehozni, az ezt mérő teszteket, valamint kidolgozni a fejleszthetőségét (Kreatív Problémamegoldás, Jövőbeni Problémák Megoldása nevű programok) és versenyt indítani rá (Az Értelem Odüsszeiája).

A tehetséggondozás története Magyarországon

A magyar tehetségvédelmi mozgalom történetének több szakasza van. Az első

szakasz a századforduló környékén alakult ki, és 1931-ig, Nagy László halálának évéig tartott. A második szakasz Sárospatakon kezdődött 1935-ben, onnan terjedt át más egyházi iskolákra, majd szervesen átkerült az 1941-ben szervezett tehetségvédelmi mozgalomba. Ennek keretében 1946-ban több mint ezer szegény sorsú tanuló vett részt a versenyvizsgálatban, melyen kiválasztásra kerültek, és folytathatták tanulmányaikat. Ez a szakasz 1948-ig tartott, amikor a nyolcosztályos általános iskola és a 16. életévig kitolt tankötelezettség az akkori felfogás szerint szükségtelenné tette a tehetségvédelmet. Negyven évvel később a Magyar Tehetséggondozó Társaság megalakulásával kezdetét vette a tehetségvédelmi munka harmadik szakasza, ami a 2010-es évtized közepére felgyorsult. Ebből a fejezetből jól látszik, hogy a tehetséggondozás intézményesített rendszerre Magyarországon a XX. században teljesedett ki. Említést már korábban is tesznek tehetséges ifjakról, őket felkaroló tanárokról és mecénásokról. A történet szakaszokra bontásán kívül megemlíti a magyar tehetséggondozás kialakulásában szerepet játszó nagyobb személyek neveit.

A Magyar Tehetséggondozó Társaság (MTT) 1989. május 13-án alakult Szegeden. Az állam feladatának kezdte tekinteni a tehetséges fiatalok segítését. A Láthatatlan Kollégium 1992-ben jött létre, mely egy olyan szervezet, amely évente húsz tagot versenyvizsgán választ ki a magyar bölcsészeti, jogi, közgazdasági és teológiai egyetemi karok hallgatói közül.

Őket tanulmányaik során ösztöndíjjal, képzésekkel, különböző programokkal támogatják. A hazai tehetséggondozás fellendülése a rendszerváltás körüli időkre tehető, amikor a teljesítményorientáltság került előtérbe. Ez hatással volt az iskolarendszer átalakulására is, ahol így a tehetséggondozás nagyobb szerepet kaphatott.

Fejlemények a 2010-es évtized közepétől

2006-ban megalakul a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács, melynek a megalakításáról szóló dokumentum mondta ki, hogy szükség van a tehetséggondozó szervezetek összefogásaként egy új szervezetre, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségének létrehozására. 2008 pedig igazi határvonal: megtörténik a a Nemzeti Tehetség Program életre hívása a 126/2008 OGY határozatban.

Kitekintés

A könyv utolsó fejezetében szó esik az előző fejezetben említett, a Nemzeti Tehetség Program keretében megvalósult Magyar Génius Programról is, mely 2011-ben véget ért. A jövőbe tett kitekintésben pedig tájékoztatást kaphatunk a program jövőbeli tervéről.

Összegzés

Tóth László műve érdekes könyv azok számára, akik a tehetséggondozás történetére kíváncsiak. Betekintést kaphatunk a múltba, jelenbe és jövőbe. Hogyan

viszonyult az oktatáspolitikára a tehetséges emberekhez és hogyan reagált rá az iskolai oktatás. Mindezt térben és korban eltérő területeken, összehasonlítva, hogy vala-

melyest átfogó képet kaphassunk a tehetség gondozás mai helyzetéről. Ezek alapján láthatjuk, hogy van is még dolgunk, és szükség is van rá, hogy foglalkozzunk a tehetséges tanulóinkkal.